

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
"ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН"
бул. „Шипченски проход” № 52, бл. 17
София 1113, тел./fax: 872-23-02
e-mail: ibe@ibl.bas.bg

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова

по обявения конкурс за заемане на академичната длъжност “доцент”
в Секцията за българска етимология в Института за български език
“Проф. Л. Андрейчин”, Българска академия на науките
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление
2.1. Филология; научна специалност «Общо и сравнително езикознание»

КАНДИДАТ: главен асистент доктор Христина Пелова Дейкова

В «Държавен вестник» от 07.06.2016 г е обявен конкурс за доцент за нуждите на Секцията за българска етимология (СБЕ) в Института за български език «Проф. Л. Андрейчин». Единствен кандидат в него е **гл. ас. д-р Христина Пелова Дейкова**. Кандидатката е подала всички необходими документи в указания от ЗРАСРБ срок. Нейната кандидатура удовлетворява изцяло общите изисквания за заемане на академичната длъжност «доцент», а именно: **1.** Хр. Дейкова е магистър по специалността «Славянски филологии» с бохемистичен профил от Факултета по славянски филологии на СУ «Св. Климент Охридски», който завършва през 1989 г. Първоначално работи по двете направления на университетското си образование – специалист по чешки език и литература и преподавател по български език и литература в средните училища. **2.** В периода 1997–2001 г. д-р Дейкова е задочен докторант на проф. д.ф.н. Тодор Тодоров в Института за български език, където през 2006 г. придобива образователната и научната степен «доктор» с дисертация на тема *Ономасиологични и словообразователни сходства и различия между български и чешки названия на птици*. Дисертационният труд е защитен в направление „Общо и сравнително езикознание”, в което протича и настоящият конкурс. **3.** Колегата Дейкова има вече 26 години трудов стаж, от които 24 преминават в Института за български език, в началото като проучвател в СБЕ и уредник на сп. «Балканско езикознание», а от 2006 г. като главен асистент, доктор. От 2011 г. тя е ръководител на СБЕ. Изпълнението на всички предварителни закони

изисквания ми дава основание в качеството на автор на становище да пристъпя към оценката за цялостния академичен профил на кандидатката, който се откроява с впечатляващ професионализъм и редица теоретични и практически приноси в областта на етимологията, сравнителната и съпоставителната граматика на славянските езици, общото и балканското езиковедие, бохемистиката, славянската лексикография.

1. За нуждите на откритата процедура кандидатката е представила отпечатания на руски език от престижното немско издателство LAP Lambert Publishing House хабилитационен труд *Етимология и езикова контактология (румънски глаголни заемки в един български говор)*, 2016, 196 стр. Трудът представя в най-добра светлина развитието и зрелостта на авторката с редица положителни страни. Теоретичните постижения са преди всичко в използването на най-съвременни принципи и методи за етимологичен анализ в една нова подобласт на етимологията, а именно контактната етимология като проявление на езиковата контактология изобщо. За целта д-р Дейкова прави изключително сполучлив избор на обект на изследване – говора на с. Ново село, видинско, който не само се отличава със смесен характер и уникални езикови черти, но и отлично илюстрира контактната ситуация, основна предпоставка за езиковото взаимодействие. Предмет на разработката ѝ са общо 60 глаголни формации в диалектния речник на селото с общност в завършеците на *-ишъм, -ъшам, -ашам* и с разнообразни етимони пред тях, водещи както към славянски, така и към романски, гръцки и турски корени. Към тях се добавят някои производни страдателни причастия с развит адекватен признак и така се оформя еднотипна група, която предполага системност и общи принципи в етимологизирането. Авторката обогатява, а понякога дори отхвърля някои от обясненията в БЕР за отделни представители от групата, като предлага самостоятелна разработка за всяка лексикална единица с обилие от диалектен материал и подробен морфонологичен и семантичен анализ. По този начин тя установява наличието на общ модел за адаптиране на румънски заемки и дава своя принос към балканското езиковедие и диалектната контактология. Други достойнства на труда са изключително стегнатата структура, прегледността, ясното изложение и дълбочината на анализа. Всъщност с този труд Дейкова набелязва една актуална задача в българската етимология да се надрасне традиционният подход в етимологизирането на «дума за дума» чрез търсенето на модел; да се стимулира съзнанието за етимологическия анализ като за процес в диахрония и в широки пространствени граници. В случая зад конкретните прояви на двуезичната българо-румънска диалектна контактология стоят многоезичните контакти между балканските народи и съответстващите им етнокултурни взаимодействия през вековете.

2. Израстването и професионалното развитие на д-р Дейкова в голяма степен са свързани с *Български етимологичен речник* (1971–), в който тя се включва още като проучвател през 1994 г., от 1998 като автор последователно в томове от 6-

ти до 8-ми, а понастоящем и като ръководител на проекта. Може да се съжелява, че авторката не е предоставила данни за общия брой на разработените от нея статии за БЕР, тъй като е ясно, че дори самият обем на авторския ѝ дял от 200 страници е равностоен на самостоятелна монография. Лексикографският «стаж» в толкова сложен специализиран речник доказва огромната роля на практическата езиковедска работа за натрупването на опит и за развиването на потенциал в теоретизацията на проблемите. В екип със своите съавтори Дейкова изпълнява най-важните задачи на секцията, в която работи и понастоящем оглавява. Някои от най-интересните си публикации Дейкова е посветила на вече етимологизувани в предишни токове на БЕР лексеми в стремежа да се коригират, допълнят или прецизират съществуващи формулировки, или пък да се изяснят въпроси, с които авторката се е сблъсквала в конкретната си работа (вж. например статията ѝ за спецификата на етимологичната статия от гнездов тип в БЕ от 2004 г.). Работата в БЕР закономерно я отвежда към общи обзори за постиженията и перспективите на българската етимология и на учените от «Георгиевската етимологична школа», с каквито тя представя националните традиции в научното поле на важни международни форуми като Третия конгрес по българистика през 2013 г.

3. Последните няколко години от кариерното развитие на д-р Дейкова са забележителни с участието ѝ в няколко колективни международни проекта, на някои от които е ръководител. Неоценима е помощта ѝ в Общославянския лингвистичен атлас. Тя взема участие в три издадени тематични тома с подчертани приноси в морфонологичната интерпретация на материала – верификации, допълнения и корекции, както и в изработването на прилежащите карти. Два от тях са отпечатани в чужбина. Още два междуакадемични институтски проекта се ползват от професионалните знания на д-р Дейкова. Това са ръководеният от нея българо-полски проект *Историко-типологично изследване на речниковия състав на българския и полския език (думи с начално x-/ch-)*, който приключва успешно през 2014 г., и текущият българо-чешки *Славянската лексикография в началото на XXI в.* Успешната им реализация проличава от публикациите, свързани с проектите. Съавторската ѝ студия в том XXVIII на ИИБЕ *Историко-типологично изследване на речниковия състав на българския и полския език (думи с начално x-/ch-, h-). Праславянско лексикално наследство в българския и в полския език* се базира на последователно приложена методология и терминология, за да се установят сходствата и различията при унаследяването на домашната, праславянска лексика (на книжовно и диалектно равнище) и при възникването на по-късни

новообразувания в определен фрагмент от лексикона на двата езика (думи с начално *x-/ch-*). Изборът е съобразен с конкретните етапи от научноизследователската дейност на двете паралелни научни звена в Института за български език при БАН и в Института по славистика при ПАН. Студията разкрива закономерности и тенденции в историческия развой на лексикалните системи на двата славянски езика и е принос към теорията и практическото прилагане на историческата типология на славянските езици като методологически подход, който все още не е достатъчно разработен при съпоставителните изследвания на славянската лексика. Основната част от речниковите единици, които са обект на анализа, са извлечени: за книжовния език от третомния *Речник на съвременния български книжовен език*, София, 1955–1959; за диалектната лексика – от *Речник на българския език* на Н. Геров, София, 1975–1978. Полските единици са извлечени от третомния *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa, 1978–1981 – за книжовния език, и от *Słownik gwar polskich* на J. Karłowicz, Kraków, 1900-1911, за диалектната лексика. Изследването се отличава със завидна изчерпателност и прецизност.

4. Академичният профил на кандидатката се допълва от статистиката за общо 72 публикации, част от които са реализирани в чужбина и на чужди езици; от редица библиографии, хроники и персоналии; от преподавателски стаж по свързани с темата на конкурса дисциплини в СУ „Св. Климент Охридски“ и в ЮЗУ „Неофит Рилски“; ръководството на четирима дипломанти; участия в множество научни форуми в чужбина, предимно в славянския свят (Чехия, Словакия, Сърбия, Унгария, Словения, Русия, Полша) и достатъчен брой цитирания. Те неизбежно ще се увеличават в съответствие със заслуженото признание за професионализма и постоянството на д-р Дейкова. Признание за нейния авторитет в международните академични среди е членството ѝ в морфонологичната подкомисия на ОЛА и в Управителния съвет на сдружението на бохемистите в България.

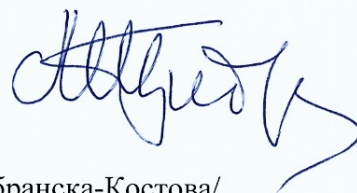
Жанрът „становище“ не позволява да се изложат подробно всички аспекти от научната дейност на кандидатката и, струва ми се, това дори не е необходимо. Д-р Дейкова развива своя потенциал именно в секцията, в рамките на която протича настоящата процедура. Тя е дългогодишен уважаван член на институтската общност с множество познания и неocenim опит като етимолог, славист, бохемист и индоевропеист, който може да е полезен за всякакъв тип изследвания в преобладаващо българистичната проблематика, каквато е мисията на ИБЕ. На настоящия етап пред нея стои огромната отговорност да се завърши най-значимият проект на СБЕ *Български етимологичен речник*. Нейната хабилизация би била не само признание за труда и непрекъснатото

професионално самоусъвършенстване, но и административна целесъобразност, за да може да се осигури планомерното развитие на СБЕ и на българската етимология като неучебна университетска, но една от най-трудните академични езиковедски дисциплини. Това се постига с перспективно мислене и методичност в производството на кадри, включително хабилитирани, които на свой ред ще подготвят идващите „след Владимир-Георгиевски поколения“.

Като член на Научното жури си позволявам да завърша с пълната си убеденост, че **гл. ас. д-р Христина Пелова Дейкова** заслужава да заеме академичната длъжност „доцент“, и ще дам своя положителен вот в крайното гласуване.

01.09.2016 г.

Подпис:

/проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова/